

УДК 304.44

ЄМЕЛЬЯНЕНКО Євгенія, к. філос. н., докторант Національного інституту стратегічних досліджень

УРБАНІСТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ І СВОБОДА СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Досліджено процеси трансформації особистісних ідентифікацій в умовах тиску урбаністичного середовища. Розмаїття та безпрецедентна швидкість змін розмиває межі і форми сучасного соціокультурного середовища міста. За таких обставин маргінальність стає не девіацією, а повсюдною тенденцією, яка має бути врахована при плануванні та реалізації заходів гуманітарної політики.

Ключові слова: ідентичність, місто, урбанізм, маргінальність, мобільність, особистість.

Емельяненко Е. Урбанистические перспективы и свобода современного человека. Исследованы процессы трансформации личностных идентификаций в условиях давления урбанистической среды. Разнообразие и беспрецедентная скорость изменений размывает границы и формы современной социокультурной среды города. При таких обстоятельствах маргинальность становится не девиацией, а повсеместной тенденцией, которая должна быть учтена при планировании и реализации мероприятий гуманитарной политики.

Ключевые слова: идентичность, город, урбанизм, маргинальность, мобильность, личность.

Постановка проблеми. Дослідження соціальної дійсності завжди підпорядковується вимогам, обумовленим радикальними трансформаціями соціокультурного простору. Розмаїття та безпрецедентна швидкість змін розмиває межі і форми сучасного соціокультурного середовища. Місто являє собою надзвичайно складне та строкате середовище існування сучасної людини, що протягом усієї історії людства відіграло одну з провідних ролей і поступово формувало тип "городянина".

З кінця XIX ст. процеси трансформації міста стають процесами урбанізації, які не просто позначають культурні зміни, а створюють новий тип розселення, нові соціальні відносини, спосіб життя та мислення на тлі динамічно зростаючої чисельності населення міст.

До характерних рис таких трансформацій міського світу варто віднести суб'єктну персоналізацію, зростання атомарності суспільства, зникнення єдиного ціннісно-смиислового поля, плюралістичність штучного середовища мешкання людини. Останніми десятиліттями нові форма і якість міста стають однією з причин зростання кризи самовизначення особистості, що підводить актуальність проблеми маргіналізації людини в урбаністичних умовах на новий рівень.

© Ємельяненко Є., 2015

Проте це питання варто розширити та деталізувати, адже урбанізація та маргіналізація не просто взаємообумовлені, вони живлять, посилюють одна одну. Що ж саме обумовлює синергійний ефект взаємодії урбанізації та маргіналізації? Зростаючі в умовах міста автономія та свобода окремого індивіда, розмитість та невизначеність його зв'язків зі спільнотою не внаслідок виходу індивіда за межі соціальної структури, а через підвищення мобільності самої соціальної структури, створюють особистісний стан маргінальності, не визначаючи маргінального положення з точки зору суспільства. Варто визнати, що вкрай важко відповісти, хто є маргіналом в урбанізованому суспільстві, де всі вільні і відсутність норм стає нормою?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні єдиної концепції розуміння маргінальності не існує. Комплексні вітчизняні дослідження проблеми маргінальності відсутні. Це питання порушується переважно як супутнє. Тож, у дослідженні спиратимемося більшою мірою на зарубіжний науковий доробок.

Поєднання проблем міста та ідентичності вперше з'являється в працях Г. Зіммеля [1], проблем реакції людини на трансформацію ціннісно-нормативної основи міського середовища – у працях Р. Парка та Е. Дюркгейма [2]. Ці концепції пізніше опрацьовано в дослідженнях соціального середовища міста А. Антоновскі, М. Голдберга, А. Керкхофа, Т. Мак-Кормика, В. Сміта, Е. Стоунквіста, Е. Хьюза та ін. [3; 4]. У межах цієї школи Л. Віртом створено класичну працю "Урбанізм як спосіб життя", присвячену відмінностям культури традиційного суспільства та культури традиційних міст як якісно нової форми соціальної дійсності. Пізніше проблеми міста і маргінальності розглянуто у працях С. Баньковської, С. Х. Діккі-Кларка, Д. Головенскі, Т. Шибутані, М. Вінтера, Н. Дікіна, А. Каммарота, І. Лапової, С. Пасильї, Б. Перка, С. Перевальської, Д. Сміта, Б. Хеппла та ін. [5–8]. Цікавим є французький підхід, в якому маргінальність розуміється як романтичний протест проти традиційних цінностей і норм суспільства, як продукт класової боротьби (Ж. Батай, А. Фарж, М. Фуко та ін.). На межі ХХ і ХХІ ст. феноменальне позитивне звучання маргінальності все більш посилюється, а оціночне спадає. Так, у концепціях Р. Барта, Ж. Дельоза, Ф. Гваттарі [9] виокремлюється низка загальних рис, притаманних постмодернізму та постструктуралізму: фрагментація, децентрація, "інакшість", "ризом" тощо. На праці означених авторів у цьому дослідженні посилань немає, оскільки ми не цитуємо їх науковий доробок, а просто констатуємо його наявність.

Матеріали та методи. Комплексність проблеми вимагає застосування різноманітних підходів і методів. Передусім застосовується соціокультурний та соціально-філософський підходи, орієнтовані на виявлення теоретичних та аксіологічних основ аналізу проблеми маргінальності у соціальних умовах міста. Метод соціально-філософського

аналізу дає змогу класифікувати маргінальність як атрибут соціального та особистісного буття, що виявляється в умовах сучасного міста, а також передбачає власні темпоральні та просторові характеристики. За допомогою антропологічного аналізу простір соціальної взаємодії інтерпретовано як простір людського вибору та життєдіяльності численної кількості індивідів, принципово не інтегрованих у колективне ціле. Крім того, застосовувались методи раціональної реконструкції щодо соціально-філософських досліджень маргінальності та урбаністики. Також одним з основних вважається метод феноменологічної редукції, що дозволив встановити специфічну евристичну цінність та пізнавальну обмеженість концептуальної інтерпретації феноменів маргінальності та урбанізації. Застосовані й класичні концептуальні концепції "ідеальних типів" М. Вебера, Ф. Тьоніса, що надало можливість обґрунтувати уявлення про місто та маргінальність як теоретичні конструкти, а не емпіричні узагальнення.

Результати дослідження. У цілому феномен маргінальності – це подвоєність самосвідомості – необхідний етап переходу від локальної тотожності "чужого" до тотожності нового "включеного" до середовища. Місто постає як ідеально-типологічна модель спільноти, форми життя, що пройшла індустріальну та перейшла у постіндустріальну фазу розвитку. В такій соціальній реальності міської культури маргінальність стає базовим атрибутом самовизначення людини, змінюючи ознаку структурної периферійності на втрату укоріненості людини в соціальному бутті через відсутність ієрархічної системи моральних цінностей.

В ускладненому та диференційованому сучасному міському просторі людина стикається з безмежною кількістю викликів, що підіймає проблему можливості укоріненості людини в соціокультурному середовищі на якісно новий рівень.

Місто в сучасності – це територія перманентної перехідності, коли повністю реконструюються і ціннісно-смілова картина світу і історичні універсальні категорії (Бог, істина, добро, любов, справедливість тощо). Сам світогляд набуває характеристик тимчасовості, ситуативності, його основою стають індивідуальні уявлення, а не загальні норми. *Нестійкість стає новою соціальною закономірністю.*

Висновок про те, що саме поняття маргінальності в таких умовах набуває якісно нового, відмінного від традиційних інтерпретацій змісту, є цілком логічним.

Погоджуючись з І. Лаповою, зауважимо, що сучасний урбаністичний контекст породжує нові обставини, стикаючись з якими людині доводиться переглядати свої найбільш базові уявлення, підбирати пояснення та відшукувати причинно-наслідкові зв'язки до усталених культурних форм, що раніше сприймалися як даність. Осмислення можливого, належного і бажаного, реального та ідеального шляху

самовизначення людини в проміжках минулого, сучасного та майбутнього стає принциповою проблемою.

Модель самовизначення людини, що притаманна традиційним формам культури, перестає бути дієздатною та відходить на задній план. Для умов замкненості спільноти невеликих розмірів характерний вплив суспільної думки та взаємної відповідальності, і формування під цим впливом у людини первинної орієнтації на наслідування взірців поведінки, збереження фіксованого місця для кожного в соціальній структурі, що склалась. Так оформлювався певний тип свідомості: логіка людини була орієнтована на колективне, а не на індивідуальне, а сама людина проявляла мобільність, керуючись передусім традиціями, звичаями, інтересами родини і спільноти. Самовизначення людини було жорстко детерміноване. Подібні природні форми соціального існування були характерні і для міст аж до Нового часу. Однак після XVIII ст. культура міста поступово набуває інноваційного характеру. Збільшення розмаїття життя, нівелювання традиційних цінностей, розвінчування абсолютів і остаточне встановлення культури раціонального розрахунку та здорового глузду – ось ключові риси нової міської свідомості. Людина в умовах культури міста втрачає готові межі ціннісно-сміслових конструктів та опиняється в ситуації суцільного сумніву в світі без меж.

Так, на думку Р. Парка, саме у великому місті людина остаточно виходить з-під контролю природи, що визначав життя людини до цього моменту, а це формує інший зміст колективної і, відповідно, індивідуальної свідомості. Внаслідок цього у більш складному та диференційованому міському просторі стає неможливим відтворення традиційних стереотипів суспільної взаємодії, через що публічна регламентуюча думка втрачає свій авторитет, залишаючи лише формальне, підкріплене суспільними гарантіями право. Коло ціннісних орієнтирів та життєвих сценаріїв людини поступово розширюється, нарешті, виливається в отримання городянином свободи вибору, прийняття відповідальності за це рішення і визначає суцільну індивідуалізацію людського існування [2, с. 189]. Це й постає стрижневою характеристикою феномену урбанії: це *не просто вільна особистість* у великому місті, це *надто вільна особистість* у невідповідно широких соціокультурних умовах. Велике місто є таким не за своїми розмірами, а за своєю сутністю. В ньому все, що складає сферу людського досвіду (люди, події, речі тощо), є суцільним нездоланим потоком, який не вливається в жодне відоме людині русло [10].

Саме свобода не як право, а як необхідність самостійного автономного прийняття рішень в умовах урбанізму ставить людину в умови якісно нового середовища самовизначення, в межах якого принцип індивідуалізації суспільства є центральним. У результаті через необхідність впорядкування нескінченної міської множинності виникає

проблема ідентичності особистості та проблема *маргінальності як способу буття особистості* [6, с. 131].

За таких обставин, коли маргінальність як порушення ідентифікації сама стає ідентичністю сучасної урбаністичної людини, постає питання, чи можлива взагалі успішна самоідентифікація особистості в умовах сучасного міста? Чи доцільно взагалі в мінливому світі вводити поняття норми та зразкові схеми, що визначатимуть ідентичність і задаватимуть оціночний характер? С. Холл зазначає, що формування ідентичності – це радше не пошук першоджерел, а питання про використання історичних, мовних та культурних ресурсів у процесі становлення, а не буття [11]. Тож, хоч формування ідентичності пов'язане з наративізацією (наявністю зразків), вона більшою мірою виражає абстрактну модель, ніж стійкий та незмінний шаблон усередині особистості.

Це означає, що формування ідентичності як шляху самовизначення особистості в штучних умовах міського простору є компенсаторним механізмом "втечі від свободи", множинністю різноманітних форм, що змінюють одна одну. Відповідно, феномен ідентифікації та маргіналізації особистості в умовах міста має бути розкритий через поняття маргінальної свободи.

Свобода на шляху набуття своєї автентичності здатна виявляти себе в різних за спрямуванням формах маргінальної та авторитарної свободи. Зміст свободи розкриває себе в двох модусах: позитивному (свобода "для") та негативному (свобода "від"). І саме в першому аспекті (свобода "для") розкривається *смісл маргінальної свободи*, що несе в собі *момент чистої зміни*.

Саме маргінальна свобода розкриває смисл чистого становлення пошуку нових форм; вона передбачає постійну незадоволеність та штовхає свідомість на розшуки інших змістів. Маргінальна свобода вказує свідомості на саму *можливість* бути і дозволяє людині відбутись як така можливість. І тому вона стоїть "на початку", будучи умовою людської реальності. Маргінальність існує як "інше" саме по собі. Не "інше" стосовно чогось, а "інше" стосовно самого себе, таке, що змінюється і заперечує саме себе [5, с. 86–88].

Маргінальна свобода, що містить елемент становлення, в свою чергу, є чистою потенційною латентною силою. Все нове в ній постає не з певної основи, не з сутнісної визначеності, а з наявного буття, оскільки визначається ним. Потенційність маргінальної свободи завжди містить елемент невизначеності та принципової невизначуваності, тобто свободи як такої.

Буття постійно знищується посередництвом невизначеного "ніщо" як зняття будь-якої визначеності через незадоволеність наявним та баченням перспективи виходу з існуючих меж. Свобода завжди знаходиться в проміжку між тим, що є, і тим, що має стати, – тобто в

становленні. Маргінальність – це спонтанність руху, зняття буття і ніщо в їх єдності, що досягається в процесі становлення. При цьому варто враховувати, що без'якісність маргінальної свободи вказує на можливість породження іншої якості, інакше кажучи, вона не беззмістовна, проте невизначувана.

Це повністю описує сутність та положення сучасної вивільненої людини в умовах урбаністичного міського середовища, отже, і розкриває специфіку, співвідношення ідентифікації та маргіналізації людини в таких межах [6, с. 132].

Ці положення новітньої міської маргінальності у максимах виклав Л. Баткін: норма – це, передусім, вільне відношення до норми; якщо немає особистої свободи, постає одна проблема: як її досягти, якщо вона є, виникає ще тисяча проблем; свобода веде не до щастя, а до самоідентифікації [12, с. 902].

Саме таке розуміння можливості існування по формі та змісту особистості в місті демонструє причини кризи самоідентифікації людини в сучасному місті.

Для успішного самовизначення особистості в соціокультурному середовищі, що її оточує, необхідно забезпечити задоволення трьох ключових людських потреб: відчуття спільності, структури та осмисленості. А в сучасному місті сьогодні концепт життєвого шляху людини зрушується у протилежних напрямках:

- осмислюється як сегмент часу, відокремлений від життєвих циклів поколінь;
- відділяється від просторових характеристик;
- самовизначення звільнюється від фіксованих та приписаних взаємозалежностей та зв'язків;
- соціальні ритуали, що визначали структуру і віхи смислу життя, стають просто питанням індивідуального вибору [13, с. 105].

Такі вимоги урбанізованого середовища, як підвищення рівня соціальної, культурної та економічної мобільності населення, ослаблення традиційних суспільних та сімейних форм відносин, руйнація стверджених у суспільстві регламентацій та виникнення множинних поведінкових орієнтирів та інші виклики, що постають перед сучасною людиною в межах урбаністичної реальності, піддають сумніву найбільш фундаментальні категорії традиційних та єдино можливих умов сталої самоідентифікації особистості. І ці численні виклики вимагають змін, передусім, у самій людині.

Сучасне місто вивільняє людину і стає першочерговим місцем людської відчуженості, аномії, расових та національних конфліктів, злочинності та насилля, безумства. Непостійність, тимчасовість, швидкоплинність речей і подій вимагає від людини здатності своєчасно та адекватно реагувати на розмаїття змін міського простору, що постійно оновлюється [6, с. 134].

Мобільність як відсутність постійності та готовність до змін, що раніше сприймалась як бажана, в інформаційному суспільстві вже вимога, умова та головний критерій людського виживання в місті. В атмосфері, коли інформація зведена в ранг абсолютної цінності, обсяг та інтенсивність спілкування, можливість постійної зміни контактів, тимчасовість та плинність життєвих ідеалів та планів стають основою способу життя.

Таким чином, як зазначає І. Лапова [6], маргінальність стає закономірною відповіддю на питання, як уникнути фіксації, щоб зберегти потенційні можливості назавжди відкритими. Очевидно, що такі прагнення, потреби, запити сучасного городянина не сумісні з конструюванням ідентичності.

Новий зміст урбаністичної реальності формує маргінала "зсереди́ни" – мобільну особистість, готову як до зміни просторової локалізації, так і до зміни соціальної групи, власних інтересів, що робить нормою масову рухливість людей у планетарних масштабах. Це стверджує домінування у сучасну епоху "кочової" культури, оскільки джерелом гарантій влади та успіху стає плинність, відсутність бар'єрів, невловимість. Це знаходить вираження і в зовнішності городянина: легкість та схудлість тіла, легкий зручний одяг, мобільні телефони та засоби зв'язку, відсутність постійного житла та тривале проживання в готелях, портативні та одноразові речі, користування побутовими благами поза помешканням (харчування, прання, побут тощо) [14].

Дестабілізується вся сфера людського досвіду, його поглинає фрагментарність. Усі умови міського життя спонукають до цього, оскільки порушують цілісність, структурованість та співвіднесеність просторово-часового континууму. Так, підземний транспорт створює відчуття стрибків у часі та просторі, прориваючи отвори в цілісній реальності досвіду. Кожного дня мешканець міста спускається до метрополітену через отвір в землі і потрапляє до схематичної реальності для того, щоб потім знову зринуть на поверхню в новому місці. Саме життя стає фрагментарним як змонтований фільм. Засоби дистанційної комунікації також дають можливість створювати стрибки через простір і час. Все це описує заплутану форму мультилокальності та мультитемпоральності життя людини в сучасному місці [10].

Так, сьогодні городянин іронічно дистанційований від власної культури, постійно рефлексує, сприймає будь-яку точку зору (і навіть власну) як умовну, є скептичним відносно всього колективного та загального, постійно відчуває себе не вдома, де б він не знаходився.

На рівні з розвиненими комунікативними навичками, що мають бути спрямовані на встановлення контактів, не менш важливим постає і вміння ці контакти розривати. Саме такі люди, що швидко сходяться з іншими і швидко розходяться, мають найбільший успіх у сучасному суспільстві. Як зазначав З. Бауман, у світі, де поточне визначає минуле,

теперішнє і майбутнє, більша кількість часу вже не зможе нічого додати до того, що вже запропонував момент [14, с. 136].

Усе це призводить до збільшення кількості та частоти, проте зменшення глибини та внутрішньої інтенсивності соціальних зв'язків сучасного городянина. Людина стає все більш зверхньою, виявляє селективність при виборі партнерів, стає менш чуйною та віддає перевагу позиції невтручання, візуальний контакт між людьми зводиться до нуля. За таких умов довгострокова ментальність, що передбачає спільне планування людьми майбутнього, змінюється на короткострокову, менш стабілізовану форму. На зміну дружніх взаємин приходять нові, товариські, що ґрунтуються на спільності поглядів та життєвих орієнтирів. Останні є мінливими, отже, мінливими є і взаємини. Очікування урбаністичної людини вимагають негайного задоволення, а все, що не виправдовує цих очікувань, відштовхується. Відносини підтримуються лише доти, доки вони приносять насолоду, і за таких умов урбаністичній людині немає сенсу докладати зусиль та відчувати незручності заради зберігання будь-яких взаємин. У такому індивідуалізованому спілкуванні, де кожна людина не особистість, а швидше функція, не залишається місця для компромісів – єдиної можливої гарантії існування суспільного життя. Вся комунікація стає орієнтованою на механізми присвоєння – "мій простір", "мої друзі", "мое коло", "мій спосіб життя" тощо [5].

Короткотерміновий характер стосунків, закономірне обмеження участі в долі та особистості іншої людини сприяє створенню нового типу – "модульної особистості", функціональної людини. Урбанізм уже призводить до того, що такий "рольовий" тип відносин стає нормою не тільки у великих містах, а й невеликих населених пунктах [14].

Такі самі умови тимчасовості та мобільності накладаються і на інститут сім'ї, який розмивається і сам просочується тенденціями плінності, нестабільності та неоднозначності.

Проте людині потрібен вектор її соціальності, і, не отримуючи його в стосунках, родині та спілкуванні, вона має отримати його в чомусь іншому. Таким іншим для урбанізованого городянина постає кар'єра – навіть не результат, а сам процес "прорубування" власної дороги, що є протиотрутою від відчуття *особистісної неспроможності* [10].

Проте і тут не все просто. В умовах урбаністичної культури з її орієнтацією на системну та структурну плінність швидке реагування та постійне оновлення спеціалізацій та спеціальностей, існування "стрижневих" професій, що дозволяють особистості реалізувати весь свій потенціал протягом освітнього і трудового досвіду, стає просто неможливим.

Нові форми організації праці ґрунтуються все на тому ж принципі мобільності, негайного реагування та змін, що радикально

трансформує традиційну модель трудової етики. Це призводить до того, що накопичення досвіду, віковий статус та вузький професіоналізм у цілому починають сприйматись не як перевага, а як перепона. В результаті у свідомості успішних кар'єристів домінує не очікуваний азарт, а відчуття нескінченної тривоги стати невідповідним.

Люди в урбаністичних умовах починають бути не вільними, а приреченими на свободу в "нон-стоп" режимі "реального часу". Серед головних характеристик таких осіб: висока адаптивність, конкурентоспроможність, постійна самоосвіта, унікальна спеціалізація і головне – відмова від минулих форм соціальної приналежності на користь сьогоденних плинних форм соціальної кооперації.

Сучасна маргінальність мешканця великого міста – це вже не помежевість, а впевнене прийняття фрагментації життя та проголошення етично нейтральної спонтанності. Сама можливість самореалізації особистості через пошук та розкриття власних потенцій стає питанням, якщо не неможливістю, в ситуації, коли нормою стає постійне оновлення навичок та вмінь, більше ніж накопичення знань і досвіду. Так, поступово людина міста втрачає метафізичні корені праці, тобто того структурного нарративу, навколо якого й відбувається самоідентифікація.

Висновки. Таким чином, самовизначення сучасної людини великого міста з самого початку прирікає її на маргінальність як "плату" за високу міру мобільності, як соціальної, так і культурної, широке коло ціннісних орієнтирів, життєвих сценаріїв, наявність свободи вибору. Саме свобода як необхідність сучасних урбаністичних умов і постає тим пунктом, що визначає постійну внутрішню дестабілізацію та невпевненість навіть у собі. Остаточне звільнення від авторитету традицій, могутності абсолюту, детермінованості соціальних та економічних структур, урізноманітнення життя, домінування індивідуалізованої капіталістичної культури – все це прирікає сучасну людину "грати драму в драмі" [4].

Бути невизначеністю, прагнути її як умови потенційності й одночасно жахатись її. Допоки ти ніхто конкретно, ти можеш бути будь-ким. Вибір означає не перспективу, а відмову. Ось і він, маргінал міста XXI ст.: у нього є все, він може бути ким завгодно і де завгодно – проте, він все і ніщо, всюди і ніде одночасно.

У сучасному міському світі, де головними цінностями визнані свобода, мобільність та високий рівень адаптації до нових умов, людина стає неспроможною вибудувати внутрішню довгострокову систему цінностей та життєвих установок. Однак тепер саме маргінал – герой нашого часу, оскільки у нього є всі необхідні потенції.

Сама ідея ідентичності й уявлення про стійкий і незмінний стрижень всередині особистості, що розкриває свою природу від початку і до кінця, стала неспроможною та нівелювалась. Відсутність

цілісності як нездатності людини віднайти у своєму житті основоположний первинний принцип підіймає питання і про саму життєву функціональність такої особистості.

Більшість людей не здатна бути ніде, вона потребує місця, навіть якщо і живе в місті. Життя людини має бути континуумом, а не дискретністю. Більшість "урбаністичних мешканців" сьогодні цього не відчуває. Їх життя має перервний характер: від зупинки до зупинки, від людини до людини, від роботи до роботи, від ідеї до ідеї...

У перспективах наукових пошуків варто зосередити увагу на питаннях такого ґатунку. Чи можна і чи треба допомагати такій людині? І як, якщо можна і треба? Як вдихнути в сучасну людину "номадичну ентелехію", щоб позбавити її приреченості безцільно змінюватись? Як зробити так, щоб життя сучасної людини пододало свій уривчастий характер, сутність якого – повторення одних і тих самих помилок, подій, що жодним чином не пов'язуються один з одним. Усе це може формувати напрямок подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Зиммель Г.* Большие города и духовная жизнь [Електронний ресурс] / Г. Зиммель. — Режим доступу : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/34/02.pdf>.
2. *Парк Р.* Избранные очерки : сб. переводов / Р. Парк. — М. : Изд-во РАН, 2011. — 320 с.
3. *Стоунквист Э.* Маргинальный человек. Исследование личности и культурного конфликта / Э. Стоунквист // Современная зарубежная этнопсихология : реферат. сб. — 1979. — С. 90–128.
4. *Тоффлер Э.* Третья волна [Електронний ресурс] / Э. Тоффлер. — Режим доступу : <http://www.socd.univ.kiev.ua/LIB/PUB/T/TOFFLER/toffler.pdf>.
5. *Баньковская С. П.* Миграция, свобода и гражданство: парадоксы маргинализации / С. П. Баньковская // Полис. — 2006. — № 4. — С. 120–126.
6. *Лапова И. Ю.* Маргинальность как социальный феномен современного города : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Лапова. И. Ю. — Новосибирск, 2009. — 195 с.
7. *Перевальская С. В.* Темпоральность чистого сознания-времени: опыт феноменологического описания : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01 / Перевальская С. В. — Омск, 2007. — 156 с.
8. *Шибутани Т.* Социальная психология / Т. Шибутани. — Ростов н/Д, 1998. — 544 с.
9. *Дельоз Ж.* Ризома [Електронний ресурс] / Ж. Дельоз, Ф. Гваттари. — Режим доступу : http://www.situation.ru/app/j_art_1023.htm.
10. *Вальденфельс Б.* Одновременность неоднородного. Современный порядок в зеркале большого города [Електронний ресурс] / Б. Вальденфельс // Логос. — Режим доступу : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/34/19.pdf>.
11. *Hall St.* Who needs "Identity"? / St. Hall // Questions of Cultural Identity. Ed. by St. Hall and Paul Du Gay. — Los Angeles, London, New Delhi, Singapore : SAGE Publications, 1996. — P. 4.

12. Баткин Л. М. Европейский человек наедине с собой. Очерки о культурно-историческом основании и пределах личного самосознания / Л. М. Баткин. — М. : Рос. гум. ун-т, 2000. — 1005 с.
13. Кармазина Е. В. Философия свободы и проблема идентичности / Е. В. Кармазина. — Новосибирск : НГПУ, 2009. — 166 с.
14. Бауман З. Текущая современность [Электронный ресурс] / З. Бауман. — СПб. : Питер, 2008. — Режим доступа : http://philosophy.ru/library/socio/bauman_liquid_modernity_2008.pdf.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2015.

Yemelianenko Ye. Urban prospects and freedom of modern man.

Background. City is an extremely complex and variegated habitat of modern man that throughout history has played a leading role and gradually formed a type of a "city dweller". Since the late nineteenth century, the processes of transformation of the city are urbanization, which do not only indicate a cultural change, and create a new type of settlement, new social relations, way of life and thinking in rapidly growing population of cities. In recent decades, new forms and quality of the city are one reason for the growth of self-identity crisis that raises the urgency of marginalization in urban conditions to the next level.

Analysis of recent research and publications showed that despite the existence of certain scientific achievements, important scientific and practical problem for relationships and mechanisms of manifestations of marginality trends in the modern urban environment remains unresolved.

The **aim** of the article is to outline significant relationship between freedom and autonomy as key features of modern metropolis citizen lifestyles and an alarming rate of marginalization arising.

Material and methods. The study used socio-cultural and socio-philosophical approach, method of socio-philosophical analysis, anthropological analysis method, the method of phenomenological reduction and others.

Results. The phenomenon of marginality has been seen as identity duplicity – necessary stage in the transition from local identity of "stranger" to the identity of the new "included" to the environment. The city has emerged as the ideal-typological model of community life that has passed from the industrial into post-industrial phase of development. The very ideology of a city dweller acquires the characteristics of temporality, situational, its foundation are individual views, not general rules. Volatility is a new social pattern. So the concept of marginality in such conditions is qualitatively new, different from traditional interpretations of the content and is quite logical in such conditions.

Self-identification model that was inherent in traditional forms of culture ceases to be viable and recedes into the background. In a more complex and differentiated urban space becomes impossible to play traditional stereotypes of social interaction, regulatory public opinion loses its authority, leaving only formal guarantees backed by public law. The range of values and life scenarios of a person gradually expands and finally city dweller gets freedom of choice, taking responsibility for this decision and defines a continuous individualized human existence.

That freedom is not a right but a need for an independent autonomous decision making under urbanism puts man in qualitatively new conditions for self-determination, within which the principle of individualization of society is central. As a result, by the need to streamline the infinite urban multiplicity identity problem and the problem of marginality as a way of life of the individual appear.

Conclusion. For successful self-identification in social and cultural environment that surrounds it, you need to meet three key human needs: a sense of community, structure and meaningfulness. But in modern city today the concept of human life course shifts in

opposite directions. New urban reality content generates marginal "from inside" – mobile identity, ready to change spatial localization, as well as to change social groups, own interests, making the rate of mass mobility of people on a planetary scale. It asserts dominance in the modern era of "nomadic" culture as a source of power and success guarantee becomes volatility, no barriers and elusiveness.

Keywords: identity, city, urbanism, marginality, mobility, personality.

REFERENCES

1. *Zimmel' G.* Bol'shie goroda i duhovnaja zhizn' [Elektronnij resurs] / G. Zimmel'. — Rezhim dostupu : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/34/02.pdf>.
2. *Park R.* Izbrannye ocherki : sb. perevodov / R. Park. — M. : Izd-vo RAN, 2011. — 320 s.
3. *Stounkvisť Je.* Marginal'nyj chelovek. Issledovanie lichnosti i kul'turnogo konflikta / Je. Stounkvisť // Sovremennaja zarubezhnaja jetnopsihologija : referat. sb. — 1979. — S. 90–128.
4. *Toffler Je.* Tret'ja volna [Elektronnij resurs] / Je. Toffler. — Rezhim dostupu : <http://www.socd.univ.kiev.ua/LIB/PUB/T/TOFFLER/toffler.pdf>.
5. *Ban'kovskaja S. P.* Migracija, svoboda i grazhdanstvo: paradoksy marginalizacii / S. P. Ban'kovskaja // Polis. — 2006. — № 4. — S. 120–126.
6. *Lapova I. Ju.* Marginal'nost' kak social'nyj fenomen sovremennogo goroda : dis. ... kand. filos. nauk : 09.00.11 / Lapova. I. Ju. — Novosibirsk, 2009. — 195 s.
7. *Pereval'skaja S. V.* Temporal'nost' chistogo soznaniya-vremeni: opyt fenomenologicheskogo opisaniya : dis. ... kand. filos. nauk : 09.00.01 / Pereval'skaja S. V. — Omsk, 2007. — 156 s.
8. *Shibutani T.* Social'naja psihologija / T. Shibutani. — Rostov n/D, 1998. — 544 s.
9. *Del'oz Zh.* Ryzoma [Elektronnyj resurs] / Zh. Del'oz, F. Gvattari. — Rezhym dostupu : http://www.situation.ru/app/j_art_1023.htm.
10. *Val'denfel's B.* Odnovremennost' neodnorodnogo. Sovremennyj porjadok v zerkale bol'shogo goroda [Elektronnij resurs] / B. Val'denfel's // Logos. — Rezhym dostupu : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/34/19.pdf>.
11. *Hall St.* Who needs "Identity"? / St. Hall // Questions of Cultural Identity. Ed. by St. Hall and Paul Du Gay. — Los Angeles, London, New Delhi, Singapore : SAGE Publications, 1996. — P. 4.
12. *Batkin L. M.* Evropejskij chelovek naedine s soboj. Ocherki o kul'turno-istoricheskom osnovanii i predelah lichnogo samosoznaniya / L. M. Batkin. — M. : Ros. gum. un-t, 2000. — 1005 s.
13. *Karmazina E. V.* Filosofija svobody i problema identichnosti / E. V. Karmazina. — Novosibirsk : NGPU, 2009. — 166 s.
14. *Bauman Z.* Tekuchaja sovremennost' [Elektronnij resurs] / Z. Bauman. — SPb. : Piter, 2008. — Rezhym dostupu : http://philosophy.ru/library/socio/bauman_liquid_modernity_2008.pdf.